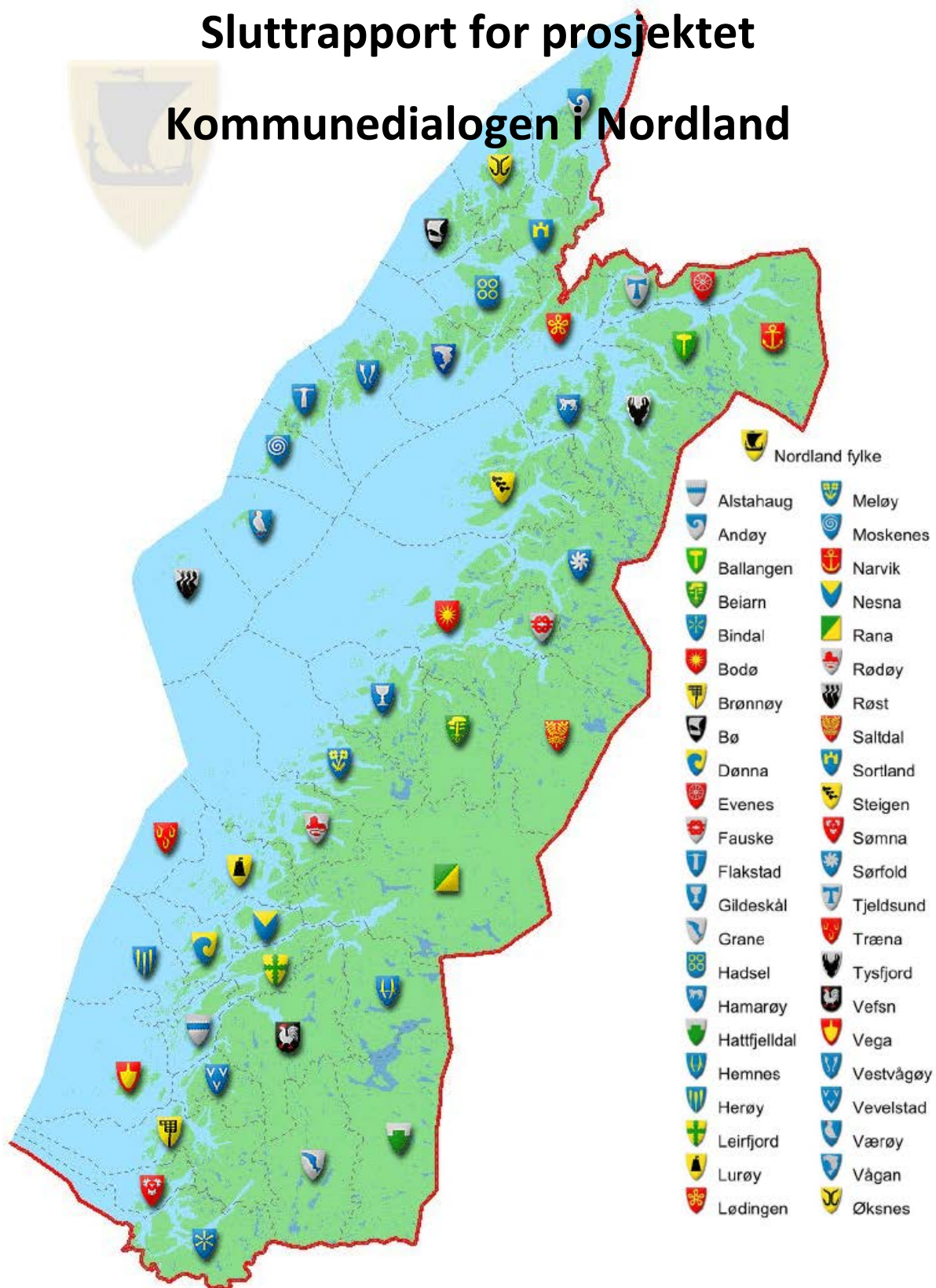


Sluttrapport for prosjektet Kommunedialogen i Nordland



1 Sammendrag

«Prosjekt kommunedialogen i Nordland» med Fylkesmannen i Nordland, Landbruksavdelinga som eier har vært gjennomført i perioden august 2010 og ut året 2013. Prosjektet var opprinnelig planlagt ut 2012, men det ble nødvendig å forlenge det med et år. Hovedårsaken til dette var at det tok tid å få avtaler med alle kommunene.

Hovedmål i prosjektet har vært:

- Å få ei god landbruksforvaltning i kommunene.
- Å gjøre landbruket til en integrert del av kommunens nærings- og samfunnsutvikling.
- Å skape møtearenaer for politisk og administrativ ledelse i kommune og representanter for landbruket.
- Å spre informasjon om landbruket i den enkelte kommune.
- Å få en klar oppfatning av hva som er kommunenes oppgaver når det gjelder landbruksforvaltning.
- Å sette jordvern på dagsorden i kommunene.

Det er gjennomført møter med alle de 7 regionrådene i fylket, og det har vært møter med 41 av de 44 kommunene i Nordland. De 3 som det ikke har vært møte med, er Moskenes, Værøy og Røst. Moskenes og Værøy har ingen landbruksaktivitet. Røst har noen få sauebruk. Røst og Værøy kjøper tjenester på landbruksforvaltning fra Bodø kommune, og prosjektet har møtt Bodø kommune.

Prosjektet har besøkt Fylkesmannen i Hedmark og Hordaland.

Det har vært stor bredde i de temaene som er tatt opp i dialogmøtene, og temaene er delvis tilpasset situasjonen i den enkelte kommune.

Mange av delmålene i prosjektet er nådd. For andre mål er det vanskelig å avgjøre hvor stor effekt prosjektet har hatt.

Det er laget et notat som viser kommunenes arbeidsoppgaver når det gjelder landbruksforvaltning.

Kommunenes oppdrag på landbruksområdet er spredt i flere dokumenter. I prosjektet er det reist spørsmål om det er mulig å presisere oppdraget og samle det i færre dokumenter.

Det var opprinnelig planlagt å dele fylket i to og ha en erfaringskonferanse for hver del. Det ble endret til å gjennomføre en erfaringskonferanse for hele fylket. Denne endringen ble gjort i forståelse med styringsgruppa.

Kommunedialogen vil bli ført videre i Nordland i henhold til Fylkesmannens embetsoppdrag. Arbeidet vil få en noe annen form og et mindre omfang enn det som er gjort i prosjektet.

I prosjektperioden er det etablert et godt nettverk mot kommunene. Dette inkluderer ordførere, rådmenn og politikere i tillegg til ansatte i den kommunale landbruksforvaltninga. Fylkesmannen i Nordland vil i det videre arbeidet mot kommunene bygge på dette nettverket.

De erfaringene som er gjort i prosjektet danner en nyttig bakgrunn for videre kontakt med kommunene.

Noen av de innspill som er kommet i dialogmøtene er allerede ivaretatt, mens andre vil bli tatt med i Fylkesmannens videre aktivitet overfor kommunene.

1 Bakgrunn

Fylkesmannen er i sitt embetsoppdrag pålagt å ha en god dialog med kommunene også på landbruksområdet. På den andre side har kommunene et eget ansvar for å ha ei god landbruksforvaltning, og for å delta i den samme dialogen. Fylkesmannen i Nordland har prioritert denne problemstillinga og har satt av ei stilling for å koordinere arbeidet. Arbeidet har vært organisert som et prosjekt, både for å kunne prioritere arbeidet og for å ha en finansiering av den ekstra aktiviteten.

Kommunene har en sentral rolle i gjennomføringa av norsk landbrukspolitikk. Det forventes at den enkelte kommune tar et lokalt ansvar for gjennomføringa av den nasjonale landbrukspolitikken. Kommunene har beslutningsmyndighet på en rekke områder der de tidligere bare innstilte. Dette gjelder saker i henhold til jordlov, konsesjonslov, skoglov og odelslov. I tillegg har de beslutningsmyndighet i de fleste økonomiske tilskuddsordninger. Kommunene spiller også en sentral rolle i utarbeidelse av ulike planverktøy og når det gjelder næringsutvikling. Det stilles også krav til kommunene når det gjelder jordvern. Fylkesmannen i Nordland har laget en egen jordvernstrategi, *Jordvern i Nordland*. Her forutsettes det et tett samarbeid med kommunene.

Gjennom kontroll har Fylkesmannen i Nordland avdekket at enkelte kommuner har for dårlige rutiner i sin landbruksforvaltning. Samtidig ser man at antall årsverk i landbruksforvaltninga er sterkt redusert. Fra landbruksforvaltninga ble kommunal 01.01.94 og til 2012, er det samla antall stillinger i landbruksforvaltninga i Nordland redusert med ca 57 %. I samme periode er antall bruk i drift redusert med 40 % fra 3978 til 2387. Dette har mange forskjellige forklaringer, men det sier noe om prioriteringene i kommunene. En reduksjon i antall bruk i drift fører ikke nødvendigvis til redusert arbeidsmengde for den kommunale landbruksforvaltninga. Nordland hadde 19747 registrerte landbrukseiendommer i 2012. Bare 2387 av disse var i drift. Det medfører at en betydelig del av arbeidsmengden til kommunal landbruksforvaltning er knyttet til eiendommer som ikke er i drift. Jordbruksareal i drift har ikke endret seg vesentlig fra 1994 til i dag.

Kommunene har fått en stadig viktigere rolle i gjennomføringa av landbrukspolitikken, men kommuneøkonomien er under sterkt press, og det er vanskelig for kommunene å imøtekomme de forventningene som både næringa og høyere forvaltningsnivå har.

Fylkesmannen i Nordland har over tid sett at det er behov for å styrke kontakten med kommunene. Landbruksavdelinga har hatt relativt god kontakt mot de lokale

landbrukskontorene, men det har bare sporadisk vært kontakt med politisk og administrativ ledelse.

Arbeidsoppgavene til landbruksforvaltninga blir ikke alltid sett på som en del av kommunenes samfunns- og næringsutvikling. Dette har prosjektet tatt opp i dialogmøtene.

3 Prosjekt Kommunedialogen og landbruksavdelingas andre dialogarenaer

Fylkesmannens Landbruksavdeling driver kommunedialog i ulike sammenhenger, for eksempel forvaltningskontroll, næringsutvikling, oppfølging av SMIL- og NMSK-midler, gårdskartprosessen, arealplanarbeid, tilskuddsbehandling og kursing av kommunalt ansatte.

Kommunedialogen i Nordland har ikke kommet i stedet for de etablerte dialogarenaene, men i tillegg. Blant annet har funn fra forvaltningskontroll blitt tatt opp i dialogmøtene, og dialogmøtene har blitt brukt til å følge opp de henvendelsene som er sendt til kommunene angående SMIL-midler. Problemstillinger fra tidligere møter om næringsutvikling er hentet fram i dialogmøtene.

4 Organisering

Prosjektet har hatt følgende organisering:

Fylkesmannen i Nordland har vært prosjekteier. Prosjektansvarlig har vært Landbruksdirektøren i Nordland. Prosjektleder har vært Agnar Hansen som er seniorrådgiver hos landbruksavdelinga til Fylkesmannen i Nordland.

Prosjektet har hatt ei styringsgruppe som har den siste tida bestått av:

- ✓ En fra ledergruppa i Landbruksavdelinga (leder) (Magne Totland)
- ✓ En fra Nordland Fylkeskommune (Helle Eriksen Bygdevoll)
- ✓ En ordfører oppnevnt av Kommunesektorens organisasjon (KS) (Kjell Trælnes)
- ✓ En landbrukssjef oppnevnt av Kommunesektorens organisasjon (KS)(Ågot Eide)
- ✓ En representant fra Nordland Bondelag (Jan Gunnar Eilertsen)
- ✓ En representant fra Nordland Bonde- og Småbrukarlag (Glenn Knædal)
- ✓ En representant fra skogeierorganisasjonen Allskog (Inger Grete Hansen)

Vara for Kjell Trælnes har vært Ronny Sommerro og for Ågot Eide har Iren Førde vært vara. For de andre representantene har det ikke vært oppnevnt noen vararepresentant.

Noen av disse representantene er kommet inn etter som nye folk kler ulike posisjoner. Da prosjektet startet, ble styringsgruppa ledet av daværende landbruksdirektør i Nordland, Hanne Østerdal. Magne Totland overtok hennes plass da hun gikk over i ny stilling. I en periode var Merethe Elisabeth Kvalheim representant for Nordland Fylkeskommune, og i første del av prosjektet var Eldar Reinfjord representant for Nordland bondelag.

Ordfører Kjell Trælnes fra Brønnøy er dessverre gått bort i løpet av prosjektperioden.

Regnskapet for prosjektet er ivaretatt av administrasjonsavdelinga til Fylkesmannen i Nordland.

4 Forankring

Prosjektet har møtt de 7 regionrådene i fylket. Dette ble gjort for å forankre arbeidet hos politisk og administrativ ledelse i kommunene. Ordfører og rådmann møter normalt i regionrådsmøtene. Fylkesmannens landbruksavdeling har alltid hatt god kontakt mot de ansatte i kommunal landbruksforvaltning, men i denne sammenheng var det viktig å legge til rette for å møte kommuneledelsen.

Det er mange aktører på fylkesnivå som ønsker kontakt med kommunene. Gjennom prosjektet hadde Fylkesmannen en ambisjon om å samordne disse kontaktene. En slik samordning er svært vanskelig å få til.

Nordland fylkeskommune startet sitt arbeid med LUK (lokal samfunnsutvikling i kommunene) omtrent samtidig med at Kommunedialogen i Nordland hadde sin oppstart. Det lå derfor til rette for et samarbeid mellom disse to satsningene. En slik kontakt ble også etablert. Den årlige Nordlandkonferansen som Nordland Fylkeskommune arrangerer, hadde i 2011 LUK-satsinga som hovedtema. Prosjekt Kommunedialogen i Nordland var involvert i gjennomføringa av konferansen. Denne kontakten ble av ulike grunner redusert. Det har likevel vært en tett kontakt mellom Næringsavdelinga til Nordland Fylkeskommune og Fylkesmannens Landbruksavdeling.

Nordland Fylkeskommune har i lang tid brukt Fylkesmannens Landbruksavdeling som faginstans i saker der landbruksfaglige spørsmål skulle behandles av Fylkeskommunen. Dette ble i 2013 formalisert gjennom en skriftlig avtale der Nordland Fylkeskommune kjøper landbruksfaglig kompetanse fra Fylkesmannens Landbruksavdeling..

Prosjektleder har deltatt i ei ressursgruppe for Innovasjon Norges kommuneprosjekt der det har vært 1 til 2 møter i året.

Prosjektet har samarbeidet med landbrukets faglag både i styringsgruppa og som aktive deltakere i dialogmøtene. I dette arbeidet har det vært et klart siktemål å skape kontakt mellom næringsutøverne og de ulike aktørene i Kommunene. Det har vært flere møter med Nordland Bondelag. Styret ble tidlig i prosjektet orientert om prosjektets innhold og mulig samarbeid mellom Fylkesmannen og faglagene. Prosjektleder har også vært gjest på årsmøte og ledermøte i Nordland Bondelag.

Nordland Bondelag hadde fra 2008 til 2011 et prosjekt som het «Bygdemobilisering i Nordland». I regi av dette prosjektet ble det i 2011 arrangert tre samlinger på forskjellige steder i Nordland. Disse ble kalt «Regional bygdemobilisering». Møtene var rettet mot ulike aktører innen landbruk, også representanter fra kommunene. Kommunedialogen i Nordland deltok med innledninger på disse samlingene.

Kontakten med Nordland Bonde- og Småbrukarlag har i hovedsak skjedd gjennom leder og Fylkessekretær, samt representanten i styringsgruppa.

Prosjektet ble presentert på et ledermøte i Allskog og på et styremøte i KS Nordland.

Hvert andre år arrangerer Fylkesmannens Landbruksavdeling en kommunekonferanse rettet primært mot landbruksforvaltninga i kommunene. I 2011 var kommunedialog hovedtema for kommunekonferansen, og prosjektleder var med i komiteen for konferansen.

Kommunedialogen har vært tema på en rekke interne møter i Landbruksavdelinga, og mange av de ansatte kom med innspill da det ble laget en oversikt over kommunenes arbeidsoppgaver.

5 Effektmål

Kommunene og Fylkesmannen skal gjennom et tett samarbeid få fram hvilken rolle landbruket kan spille i samfunnsutviklinga og viktigheten av ei god og effektiv landbruksforvaltning.

Gjennom prosessen skal de berørte partene komme fram til en omforent oppfatning av hva som kan forventes av kommunenes landbruksforvaltning.

Brukerne skal oppleve kommunen som en aktiv og korrekt medspiller når det gjelder forvaltning av tilskudd og lover. Gårdbrukere skal oppleve kommunen som en imøtekommende, tydelig og effektiv partner i utvikling av egen bedrift og eiendom. Andre brukere skal oppleve at kommunen stiller krav til eiere av landbrukseiendommer, og at det legges til rette for bygdeutvikling, bolyst og innovasjon.

6 Resultatmål

Gjennom prosjektet skal kommunene bl.a. oppnå:

- **en god forvaltning av tilskuddsordninger**
- **rask behandling av lovsaker**

Disse to punktene er lovpålagte saker som kommunene skal ivareta på en forsvarlig måte. Dette er presentert for kommunene gjennom diskusjonsnotatet, og har vært tema i alle dialogmøter. I tillegg tas dette opp i kontrollsammenheng.

- **nødvendig kompetanse og bemanning for å bistå etablerere i forbindelse med utviklingsprosjekter**

Kommunens pålagte ansvar på dette området er knyttet til oppgaven som førstelinjetjeneste for Innovasjon Norge. Ut over dette varierer det sterkt hva kommunene gjør. I dialogmøtene har Fylkesmannen sterkt oppfordret kommunene til å ta ansvar og initiativ ut over det lovpålagte.

- **ha jordvern med i sine planverk**

Kommunenes planarbeid og jordvern har vært et sentralt tema i alle dialogmøter. I tillegg har Fylkesmannen etablert en egen strategi for jordvern «Jordvern i Nordland», der det er et samspill mellom Fylkesmannen og kommunene.

- **ha ei aktiv holdning til å få i gang drift på nedlagte bruk**

Kommunenes ansvar for følge opp driveplikten vært et sentralt tema. Se eget avsnitt under «Sentrale temaer i dialogmøtene». Drift på arealene er i stort sett opprettholdt, men på færre enheter.

- **tilstrekkelig ressurser og kompetanse til å utføre det planarbeid som kreves i forbindelse med samfunns- og næringsutvikling**

Det er en betydelig mangel på kompetanse i kommunene når det gjelder planarbeid. Dette løses ofte med kjøp av ekstern kompetanse.

I dialogmøtene har kommunenes bruk av ressurser til den kommunale landbruksforvaltninga vært et svært sentralt tema. Dette er en av grunnene til at Fylkesmannen har bedt om å få møte politisk og administrativ ledelse i disse møtene.

- **å øke den helhetlige forståelsen av landbruksforvaltningen som en del av næringsutviklingsarbeidet i kommunene**

I dialogmøtene har Fylkesmannen understreket at den kommunale landbruksforvaltninga skal ha en aktiv rolle i kommunenes nærings- og samfunnsutvikling.

Kommunene skal ta et lokalt ansvar for gjennomføring av nasjonal landbrukspolitikk.

Dette har vært et av hovedpunktene i Fylkesmannens innledning i dialogmøtene.

Alle kommuner skal ha ei tilfredsstillende KOSTRA-rapportering.

Se eget avsnitt under «Sentrale temaer i dialogmøtene»

I prosjektperioden skal det legges nye rutiner for ei mer effektiv landbruksforvaltning i kommunene.

Dette er et ambisiøst mål. Det er vanskelig å si sikkert hvor stor endringen er blitt, men i en del kommuner er rutinene forbedret.

A: I løpet av prosjektet skal Fylkesmannen ha møter med samtlige 7 regionråd i Nordland fylke. Dette er en arena hvor politisk og administrativ ledelse i kommunene er til stede. Her må det skapes forståelse for kommunenes rolle når det gjelder å utvikle en lokal landbrukspolitikk innenfor rammene av den nasjonale landbrukspolitikken.

I løpet av prosjektet har Fylkesmannen hatt møter med samtlige 7 regionråd i Nordland fylke. For hver region ble disse møtene gjennomført før møter med kommunene.

B: I samspill med berørte aktører utformes det en beskrivelse av hva som forventes av kommunene når det gjelder landbruksforvaltning.

I prosjektet er det laget en oversikt over arbeidsoppgaver for den kommunale landbruksforvaltninga.

Vedlegg 1: Notat med arbeidsoppgaver for den kommunale landbruksforvaltninga.

C: Det skal skapes møteplasser der Fylkesmannen, kommunal ledelse, kommunale etatsledere og representanter for næringen kan møtes og sammen komme fram til hvordan den enkelte kommune skal organisere sin landbruksforvaltning. Alle kommunene skal involveres i disse møtene.

Det er gjennomført møter med i praksis alle kommunene i fylket.

D: Det arrangeres to fagseminarer i Nordland der kommunene i henholdsvis nordfylket og sør-fylket møter hverandre og aktørene på fylkesnivå, for erfaringsutveksling og diskusjon omkring disse utfordringene.

Det var planlagt å arrangere 2 erfaringsseminarer for kommunene, et i nordfylket og et i sørfylket. Etter en grundig diskusjon med styringsgruppa ble det konkludert med at det ville være bedre å samle alle til et erfaringsseminar i Bodø. Dette ble gjennomført 2. og 3. oktober 2013.

E: I slutfasen av prosjektet vil Fylkesmannen og Nordland Fylkeskommune i samarbeid med LMD vurdere å arrangere en nasjonal konferanse der aktører fra Nordland og andre fylker kan dele sin erfaring på dette området med andre.

Dette vil bli tatt opp med Landbruks- og Matdepartementet i en egen henvendelse.

8 Fremdrift og aktiviteter i prosjektet

Framdriften i prosjektet har vært noe lavere enn det som var planlagt. Det skyldes først og fremst at det har tatt tid å få avtaler med kommunene om møter. De store bykommunene har vært vanskelig å få avtale med, mens enkelte av de mindre kommunene har respondert ganske umiddelbart på vår henvendelse.

Det er til nå gjennomført møter med i praksis alle kommuner i fylket. Noen av disse har felles landbruksforvaltning og har ønsket å møte Fylkesmannen sammen.

I henvendelsen til kommunene for å få til dialogmøter, ble kommunene bedt om å stille med ordfører, rådmann, representanter for landbruksforvaltninga og at de lokale faglagene i landbruket også ble invitert. Det ble bedt om at møtet ble lagt til et eller annet politisk forum. Kommunene «eide» møtene. Det vil si at det er kommunen og ikke Fylkesmannen som har kalt inn til møtene.

Det er stor variasjon i hvilke politiske fora som ble brukt. I flere av de små kommunene har hele kommunestyret vært med på møtene. I de fleste tilfellene har formannskapet eller planutvalget vært møteforum. Noen har invitert både formannskap og planutvalg. I enkelte

tilfeller har kommunen plukket ut nøkkelpersoner i administrasjonen og blant politikerne, og så har Fylkesmannen møtt disse.

Bondelaget har møtt opp på samtlige av dialogmøtene, Småbrukarlaget har deltatt på noen, og skogeierlagene har møtt på noen. Deltakelse fra faglagene er ganske avgjørende for å få til gode diskusjoner. De representerer brukerne av de kommunale tjenestene som diskuteres i dialogmøtene og kan fremme brukernes synspunkter.

I startfasen hadde styringsgruppa og prosjektleder møte med Landbruks- og Matdepartementet. Dette var med på å gi framdrift og retning på prosjektet, og gav føringer for hva som burde prioriteres. Det har generelt vært god kontakt med Landbruks- og Matdepartementet i prosjektperioden.

Den samme gruppa hadde også et møte med Fylkesmannens Landbruksavdeling i Hedmark. Dette viste tydelig at ulike fylker står overfor de samme problemstillingene.

I sluttfasen av prosjektet dro styringsgruppa og prosjektleder til Bergen og møtte Fylkesmannen i Hordaland og landbruksavdelinga der. Denne kontakten førte også til at landbruksdirektøren i Hordaland hadde ei innledning på erfaringskonferansen i Bodø. Det er svært nyttig å utveksle erfaringer med andre fylker og se hvordan de løser de samme oppgavene som vi arbeider med.

I arbeidet med kommunedialogen har mange av de ansatte på Landbruksavdelinga vært involvert. Ledergruppa har vært representert på de fleste kommunemøtene. Dette har vært ei bevisst prioritering fra Landbruksavdelinga, ettersom kommunene har vært bedt om å stille med sin ledelse.

De andre ansatte i avdelinga har deltatt på møter der det var forventet at deres fagfelt skulle komme i fokus. Dette betyr at det har vært 2 eller 3 personer fra Fylkesmannen som har deltatt på hvert av disse møtene.

Det er sendt to delrapporter til Landbruks- og matdepartementet henholdsvis 1. juli 2012 og 1. juli 2013. Disse er også presentert for styringsgruppa.

9 Sentrale temaer i dialogmøtene

- **Gjennomføring av møtene**

Formannskapet er helt klart det politiske forum som egner seg best til slike møter, gjerne supplert med representanter fra planutvalget. Formannskapet er en mindre gruppe med sentrale politikere som har stor innflytelse. Kommunestyret blir for stort og formelt for denne type dialogmøter.

Det har vært svært positivt at faglagene har møtt i dialogmøtene. Enkelte steder har det vært vanlig at representanter for næringen jevnlig har møtt kommuneledelsen, mens det andre steder er helt nytt.

- **Landbruket i kommunenes planarbeid**

Få kommuner har satt av kjerneområder for landbruk i sine arealplaner.

Det er laget egne landbruksplaner i mange kommuner, men ikke alle bruker disse aktivt.

Dersom landbruket blir innarbeidet i en større næringsplan, får tiltakene en større prestisje og tyngde.

Hverken landbruksplaner eller næringsplaner blir utarbeidet i henhold til Plan- og Bygnings Loven, og de blir heller ikke juridisk bindende. For at en landbruksplan skal få vesentlig betydning, bør det knyttes en bevilgning til hvert tiltak, evt. at den blir en del av kommuneplanen.

- **Ressursbruk**

Det er stor variasjon fra kommune til kommune når det gjelder bruk av stillingsressurser på landbruksforvaltning. Lista over kommunenes frie inntekter basert på landbrukskriterier er blitt sammenholdt med det som kommunene sjøl har rapportert i KOSTRA om ressursbruk til landbruksforvaltning og landbruksrelatert næringsutvikling.

Knappe ressurser til landbruksforvaltninga er en av de største utfordringene. Dette gjelder mange kommuner. Noen jordbrukssjefer gir uttrykk for stor frustrasjon over sin arbeidssituasjon sjøl om det nok ikke er lett å komme fram med frustrasjoner når ordfører og rådmann er til stede.

Det har vært et ønske om at politisk og administrativ ledelse i kommunene skulle delta i dialogmøtene blant annet for å få til en diskusjon om ressursbruken.

Det har vært lite utskifting blant de ansatte i den kommunale landbruksforvaltninga.

- **Organisering av landbruksforvaltninga**

Det er stor variasjon i hvordan kommunene organiserer sin landbruksforvaltning.

Det er ganske vanlig at kommunene kjøper tjenester fra noen utenfor kommunens egen organisasjon. Dette gjelder områder som næringsutvikling og veiledning. Leverandør av disse tjenestene kan være Norsk Landbruksrådgiving, næringselskaper og andre kommuner.

Noen har tatt steget fullt ut og har felles landbruksforvaltning. Andre samarbeider om konkrete oppgaver f.eks. forvaltning av SMIL og NMSK-midler, skogforvaltning og forvaltning av midler i forbindelse med beiteskader forårsaket av gås. I Lofoten/Vesterålen er det til sammen 10 kommuner som har felles skogforvaltning og forvaltning av SMIL- og NMSK-midler. De 10 kommunene har fått innvilget skjønnsmidler fra Fylkesmannen til å gjennomføre ei evaluering av dette samarbeidet. Arbeidet med denne evalueringa pågår nå, og Fylkesmannen ser fram til få se resultatet av dette arbeidet.

Mange kommuner har 1 stilling eller mindre til sin landbruksforvaltning. Dette gjør disse kontorene svært sårbare for sykdom eller annet fravær. Det er ofte folk med bra kompetanse som bekler disse stillingene, og derfor blir de gjerne tillagt andre oppgaver i tillegg til rene

landbruksforvaltningsoppgaver. Dette er ofte miljøoppgaver som forvaltning av motorisert ferdsel i utmark og viltforvaltning. Men vi har også eksempler på at jordbrukssjefen er næringssjef eller kulturkonsulent.

Noen kommuner har for liten kompetanse i sin landbruksforvaltning. Dette er rådmannens ansvar. Ikke alle rådmenn gjør noe med dette. Disse kommunene blir fulgt opp av Fylkesmannen i Nordland.

Når kommunen skjærer ned på ressursbruken, er det ofte arbeidet med næringsutvikling som blir nedprioritert. Mange av landbrukskontorene har ikke kapasitet til å være proaktive.

Noen få kommuner har interne konflikter i administrasjonen eller mellom politikere og administrasjon som får konsekvenser for landbruksforvaltninga sjøl om konflikten ikke har noen rot i landbruksforvaltninga.

En større grad av interkommunalt samarbeid kan utvilsomt bedre situasjonen for noen kommuner. Et slikt utvida samarbeid utredes for tida i Vesterålen.

- **KOSTRA**

Det er viktig at kommunenes KOSTRA-rapportering er korrekt.

Kommunenes KOSTRA-rapportering på ressursbruken til landbruksforvaltning er svært varierende. For 2012 er det 17 av Nordlands 44 kommuner som er registrert med 0 kr brukt på sin landbruksforvaltning i KOSTRA. Dette er åpenbart feil. Kostnadene blir ført på andre poster i regnskapet. Gjennom dialogmøtene er dette blitt påpekt og vi forventer ei bedre KOSTRA-rapportering på dette området.

KOSTRA-registrering av arealforvaltning har vært tatt opp i alle dialogmøtene, og det har vært en klar forbedring i disse registreringene. Prosjektet har bidratt til dette.

- **Landbruksforum**

I noen kommuner er det etablert et landbruksforum som er en møteplass der næringsrepresentanter og representanter fra kommunen møtes jevnlig. Slike fora brukes blant annet til å utvikle kommunens strategier for SMIL- og MNSK-midler, men de har også vært brukt til å løfte fram andre problemstillinger i landbruket.

Dette har vært tema i mange av dialogmøtene. Det har vært et ønske både fra kommunen og fra landbrukets representanter om å få til dette. Det er likevel usikkert hvor mange slike landbruksfora som finnes i Nordland, og om prosjektet har bidratt til at flere er blitt etablert.

- **Gårdskart**

Gårdskartprosessen har pågått over flere år og er fortsatt ikke fullført i alle kommuner.

I dag er det 4 kommuner i Nordland som ikke har fullført gårdskartprosessen i følge Skog og Landskap sin oversikt. Det viser seg at noen av kommunene bare har fullført deler av

prosessen, slik at denne oversikten er ufullstendig. Temaet er tatt opp i de fleste dialogmøtene, spesielt med de kommunene som ikke har fullført prosessen.

- **Tidligpensjon**

Det er lite kunnskap om tidligpensjon for bønder, både blant brukere og hos de som arbeider i kommunal landbruksforvaltning. Nordland fylke har i 3. kvartal 2013 26 brukere med avtale om tidligpensjon for bønder.

Fra 2011 kan tidligpensjon kombineres med uttak av folketrygden fra 62 år. Dette kan være en løsning for bønder som ønsker å overlate gården til nye brukere. Fylkesmannen har informert om denne endringen i dialogmøtene.

- **Driveplikt**

Fra 01.07.09 er det evigvarende driveplikt på dyrka jord. Det ligger til kommunene å følge opp dette. Med flere hundre landbrukseiendommer, er det mange kommuner som ser det som en uoverkommelig oppgave å gå løs på denne problematikken. Mange sier at de tar det opp ved eierskifte. Det betyr at det vil ta svært lang tid før kommunen har vært i kontakt med alle grunneiere.

Etter hvert er det en del kommuner som har henvendt seg til alle grunneiere med informasjon om det nye regelverket. Leirfjord kommune har gått foran og vist veg for andre. Fylkesmannen har brukt dem som innledere på fagsamlinger, og deres dokumenter i saken er blitt gjort tilgjengelig for de som måtte ønske det. Dette gjør arbeidet mer effektivt for de andre kommunene som tar tak i denne problemstillinga.

De kommunene som har gått løs på denne saken, har til tider hatt kø på landbrukskontorene med folk som ønsker å få på plass gyldige leieavtaler, og de har fått positive tilbakemeldinger på arbeidet, men de har også møtt motstand fra folk som ikke ønsker å inngå kontrakt om utleie av jorda.

Flere kommuner sender nå ut brev til eiere av landbrukseiendommer og opplyser om driveplikten.

- **Jordvern**

I dialogmøtene har Fylkesmannen presentert KOSTRA-tall for den enkelte kommune over omdisponering av dyrka mark og areal godkjent for nydyrking de siste årene. Dette har vært grunnlag for diskusjon både om kommunens praksis når det gjelder jordvern og kommunens KOSTRA-registreringer.

Fylkesmannens Landbruksavdeling har også laget en egen strategi for jordvern i Nordland, «Jordvern i Nordland», med god kontakt mot kommunene. Dette arbeidet er også koblet mot kommunedialogen.

- **SMIL-midler og utgått arbeidsfrist**

Det er kommunens ansvar å følge opp når arbeidsfristen for innvilgede SMIL-midler er utgått, og eventuelt inndra ubrukte midler som kan disponeres til andre prosjekter.

Da prosjektet ble innledet var det et relativt stort totalbeløp for innvilgede SMIL-midler med utløpt arbeidsfrist. Dette har blitt fulgt opp i dialogmøtene, og i forbindelse med forvaltningskontroll. Lista over prosjekter med utløpt arbeidsfrist er blitt vesentlig kortere.

- **Generasjonsskifte/eierskifte**

Dette er tatt opp i de fleste dialogmøtene. Det er stor interesse for dette temaet i kommunene, men kompetansen er liten når det gjelder spørsmål om skatt, pensjon og andre problemstillinger.

Temaplan landbruk 2013 ble vedtatt i Fylkestinget i oktober 2013. Planen ble utarbeidet av Fylkesmannens Landbruksavdeling. Nordland fylkeskommune og Fylkesmannen i Nordland har sammen finansiert et prosjekt hos Fylkesmannen i Nordland der innholdet i temaplanen skal følges opp. Her er generasjonsskifte/eierskifte et av temaene.

Det vil blant annet bli arrangert generasjonsskiftekurs rettet mot ansatte i kommunene og andre som kan spre kunnskap om temaet. Noen bør på et tidlig tidspunkt ta opp dette med gårdbrukere som nærmer seg pensjonsalder. Det finnes en del myter om salg av gårdsbruk. Noen av disse kan avlives ved å spre kunnskap.

- **Investeringer**

I dialogmøtene er det flere som har tatt opp problemstillinga med at det investeres lite i Nordre del av Nordland, mens det er stor aktivitet i sørfylket. Det er vilje fra kommunenes side til å bidra til større aktivitet, men de famler og vet ikke helt hva de kan gjøre.

I Regionalt næringsprogram for Nordland går det fram at geografisk fordeling ikke vil være et sentralt prioriteringskriterium, men at dette hensynet først og fremst skal ivaretas i den løpende saksbehandling i Innovasjon Norge.

- **Aktive kommuner**

Aktive kommuner kan ha stor innflytelse på aktivitetsnivået i landbruket, og kan være med å utløse investeringer. Dette har vært formidlet i dialogmøtene.

Hemnes og Sømna er to av de kommunene der engasjement fra politikere og administrasjon har utløst både aktivitet og investeringer i det lokale landbruket.

Enkelte kommuner har egne landbruksfond satt av i kommunebudsjettet. Dette er relativt små beløp, men det oppfattes som viktig støtte til næringen.

10 Kommunenes oppdrag

Fylkesmannens landbruksavdeling får hvert år embetsoppdrag fra Landbruks- og mat departementet og fullmaktsbrev fra Statens landbruksforvaltning. Disse dokumentene gir klare føringer for de oppgaver som Fylkesmannen skal løse, blant annet innenfor kommunedialog.

Kommunene har på samme måte et oppdrag som skal løses, men føringene for oppdraget er spredt på flere dokumenter og mindre oversiktlig.

Vårt inntrykk etter møtene med kommunene, er at oppdraget som kommunene får på landbruksområdet, burde vært mer presist og samlet i færre dokumenter. Det burde lages et «oppdragsdokument» til kommunene, der det er samlet linker til alle sentrale dokumenter på samme måte som det gjøres i Fylkesmannens embetsoppdrag.

11 Økonomi

Utdrag av prosjektrekskap

Kostnader:

Aktivitet	Budsjett	Regnskap
Møter med regionråd	60 000	26 206
Møter med samarbeidspartnere		14 047
Møter med kommunene	175 000	164 317
Mobiltelefon		14 777
Styringsgruppe og prosjektleder, reiser	270 000	187 289
Erfaringskonferanse	150 000	162 403
Lønnskostnader	1 208 000	1 388 458
Kontorhold/drift	363 000	525 610
Ekstern revisjon	10 000	7600
Ubenyttede midler		58 361
Sum	2 236 000	2 549 068

Finansiering:

Finansiør	Beløp	Merknad
Landbruks- og matdepartementet	335 000	Utbetalt til Fylkesmannen
Nordland Fylkeskommune	300 000	Avventer utbetalingsanmodning
Fylkesmannen, lønn osv.	1 388 458	Egenandel
Fylkesmannen, kontor osv.	525 610	Egenandel
Sum	2 549 068	

Kommentarer

Postene i regnskapsutdraget er utgifter for hele prosjektperioden samlet. I prosjektbeskrivelse og budsjett ble det benyttet standard beløp på 150 000 kr til kontorhold og drift. Vi får nå opplyst at de reelle tallene for dette har vært 180 000 kr for 2010 og 190 000 kr for årene 2011, 2012 og 2013. Disse tallene er brukt i regnskapet. Dette har ingen annen betydning enn at Fylkesmannens egenandel øker litt.

I regnskapet er det tatt med kostnader for lønn og kontorhold for prosjektleder etter en prosentandel for hvert år basert på Fylkesmannens virksomhetsplan. Andelen av prosjektleders årlige arbeidstid som er brukt på prosjektet har variert fra 72% til 86% pr år i prosjektperioden.

I 2012 ble 19 818 kr i kostnader ompostert fra prosjektet og belastet en budsjettpost hos Fylkesmannen for kommunerettede aktiviteter. Det vil si at Fylkesmannen har dekket 19 818 kr av kostnadene i prosjektet med andre innsatsmidler.

Ut over dette har mange av de ansatte på Fylkesmannens Landbruksavdeling deltatt på møter og aktiviteter i prosjektet. I den forbindelse er det kun deres reisekostnader som er belastet prosjektet.

Fylkesmannens kostnader til lønn og ordinære driftsutgifter er i utgangspunktet egenandel i prosjektet. Det eksterne tilskuddet fra LMD og NFK er på til sammen 635 000 kr. De eksterne utgiftene er på 576 639 kr. Det vil si at prosjektet har 58 361 kr i tilskuddsmidler som ikke har gått til eksterne utgifter. Totalkostnaden med prosjektet er imidlertid større enn det som var budsjettert med.

Gjennom den eksterne prosjektfinansieringa har det vært mulig for Fylkesmannens Landbruksavdeling å møte kommunene både i regionrådene og i møter ute i hver kommune.

Prosjektleder er fast ansatt hos Fylkesmannen i Nordland, slik at lønn og administrasjonskostnader er dekket av Fylkesmannen uavhengig av hvordan arbeidsoppgavene har vært fordelt.

Vedlegg 2: revisjonsrapport.

12 Erfaringskonferanse

I prosjektbeskrivelsen var det planlagt to erfaringskonferanser, en for nordfylket og en for sørfylket. Dette var begrunnet med lange reiseavstander. Fylkesmannens Landbruksavdeling har erfart at det er vanskelig å samle kommunene på slike konferanser. På denne bakgrunn og etter å ha konferert med noen kommuner, besluttet styringsgruppa å ha en konferanse for hele fylket.

Konferansen ble avholdt i Bodø den 2. og 3. oktober 2013.

Deltakelse:

- Det var 56 påmeldte på konferansen inkludert innledere.
- 10 personer fra Fylkesmannen deltok
- 24 kommuner deltok, noen med flere representanter både fra administrasjonen og politikere.
- 7 ordførere
- Landbruks- og Matdepartementet
- Nordland fylkeskommune
- Nordland Bondelag
- Nortura
- Tine

Det hadde vært ønskelig at flere rådmenn hadde deltatt på konferansen. De er nøkkelpersoner når det gjelder kommunenes bruk av ressurser til landbruksforvaltning.

Program for konferansen: Se vedlegg 4.

Tilbakemeldinger på konferansen:

Det ble ikke gjort ei skriftlig evaluering av konferansen, men det kom mange gode tilbakemeldinger på innholdet.

Innlegget fra Vista Analyse A/S der det foreslås å endre landbrukskriteriene for tildeling av frie midler til kommunene, skapte spesielt engasjement. Det reageres på at landbrukseiendommer som ikke er i drift ikke skal gå inn i kriteriene. Mange kommuner har mye arbeid knyttet til slike eiendommer. Det er også i ettertid kommet innspill fra kommuner som støtter opp om disse synspunktene.

Vedlegg 3: Program for erfaringskonferansen.

13 Fylkesmannens videre arbeid med kommunedialogen.

Arbeidet med kommunedialogen er forankret i embetsoppdraget til Fylkesmennene:

«Fylkesmannen er et kompetansesenter generelt og for kommunene spesielt. Videreutvikling og styrking av kommunenes rolle som landbrukspolitisk aktør og som pådriver innen landbruksrelatert klimaarbeid og nærings- og samfunnsutvikling er sentrale områder. Gjennom oppfølging, veiledning og kompetanseheving skal Fylkesmannen også bidra til at kommunene opprettholder god forvaltningspraksis i sin myndighetsutøvelse på landbruks- og matområdet.»

I Nordland vil kommunedialogen bli ført videre om enn i et noe mindre omfang enn i prosjektperioden.

Gjennom prosjektet er det etablert et godt nettverk mot kommunene. Dette inkluderer ordførere, rådmenn og politikere i tillegg til ansatte i den kommunale landbruksforvaltninga. Fylkesmannen i Nordland vil i det videre arbeidet mot kommunene bygge på dette nettverket.

De erfaringene som er gjort i prosjektet danner en nyttig bakgrunn for framtidige dialogmøter. Det vil være naturlig å ta opp mer konkrete problemstillinger med den enkelte kommune. Det vanlige dialogmøtet vil nok begrenses til færre personer og ikke nødvendigvis legges til noe politisk forum.

I dialogmøtene er det kommet fram en del innspill fra kommunene. Dette er f.eks. ønske om mer opplæring i lovsaker, kompetanseoppbygging på generasjonsskifte/eierskifte og mobilisering knyttet til bygdeutvikling/næringsutvikling. En del av disse innspillene er allerede ivaretatt, men i tillegg pågår det nå en diskusjon innad i Landbruksavdelinga om hvordan de innspill som er kommet fram gjennom prosjektet, skal behandles videre.